

**Alois Jirásek:
Staré pověsti
české (1894)**

Ladislav Futtera

(Gymnázium Dr. Josefa Pekaře, Mladá Boleslav /
Ústav pro českou literaturu AV ČR)

Lektoroval:

PhDr. Robert Kolár, Ph.D., ÚČL AV ČR,
Praha

Tato *Dílna České knižnice* vznikla v rámci projektu Rozvoj kapacit Ústavu pro českou literaturu AV ČR pro výzkum a popularizaci, CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_054/0014701, který je spolufinancován Evropskou unií.

Dílny České knižnice jsou rozšířením edice *Semináře České knižnice* a přinášejí sadu úloh včetně řešení vztahujících se k jednotlivým svazkům vydaným v ČK. Tvoří je středoškolské učitelky a učitelé pro své kolegyně a kolegy. Jejich cílem je sdílení dobré praxe.

Dílny České knižnice jsou lektorovány a redakčně zpracovány.

Vedle *Seminářů* a *Díln* jsou k některým svazkům ČK vydávány rovněž *Pracovní listy České knižnice*.

Výukové materiály ke svazku *Alois Jirásek: Staré pověsti české* jsou volně ke stažení zde:

Verze publikace: IX/2021

Volně ke stažení na:

www.kniznice.cz/pro-skoly

Vydal

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.,

Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha 1,

www.ucl.cas.cz, v Praze roku 2021

jako 1. svazek edice *Dílna České knižnice*.

Redigovala Petra Hesová.

© Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i., 2021

Edici *Dílna České knižnice* řídí Robert Kolár.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

O Libuši

(1)

Jako kdysi ke Krokovi, tak chodili také k Libuši zblízka i zdaleka lidé ve svých rozepřích. K její moudrosti se utíkali žádat za nález. A ona spravedlivě soudíc, činila moudrá narovnání mezi odpornými stranami. V ten čas se dva sousedé, oba starostové rodů, svadili o meze a role. Svadili se prudce, potupili, vyčetli si mateř a dědy, až mezi nimi i jejich rody povadla dobrá vůle sousedská do kořene a vybuchelo záští.

Žádný nechtěl v tom sporu povoliti, každý byl jako z křemene, a jakmile nastal čas, kdy kněžna zasedala na soudu, chvátali oba na Vyšehrad.

(2)

Tam Libuše v bělostném vínku kol čela seděla soudíc pod košatou lipou na povýšeném stolci kobercem postřeném. Vpravo pak, vlevo dvanácte kmetů, dvanácte hospodářů nejmocnějších rodů, mužové statní i bílých už brad. Před nimi prostorou kolem zástup, lid čeledí i mužové, ženy i starostové, již přišli na soud nebo se zastat někohe ze svých rodů.

Tu před kněžnu a soud vystoupili oba rozvadění sousedé. Mladší zle žaloval, že starší proti právu chce meze a role. Starší, muž plné, husté brady, chmurný jako mrak, skočil mu do řeči. Zostra a zkrátka žádal a chtěl, aby se stalo po jeho vůli, a nedbal, že by bylo křivdou jeho sousedu.

Když Libuše vyslechla toho i toho a rozvážila při, když přednímu kmetu pak oznámila svůj nález a když kmeti, uváživše mezi sebou při a rozsudek, přisvědčili, ohlásila kněžna, jak nalezla za právo: že mladšímu se děje křivda, že jeho jsou role i meze.

(3)

Nedořekla, a již tu starší, jak jím zalomcoval divoký hněv, udeřil vysokou holí třikrát do země a do temna zardělý, jiskře očima vykřikl, zaklel a začal, jako když náhlý lijavec spustí:

„Takové tu právo! Však což nevíme, kdo soudí, že ženská! Ženská dlouhých vlasů, ale krátkého rozumu. Příst umí, jehlou šít, na to je, ale ne soudit. Ať šije, ať přede, ale ať nesoudí. Hanba nám mužům!“ A pěstí se do hlavy bil a za vášnivé řeči slinou si bradu třísnil. „Hanba nám! Kde jinde v kterém plemeni, kde jinde vládne mužům žena? Jen nám, jenom nám, a proto jsme za posměch. To je líp zhynouti nežli snášeti takovou vládu!“

*Alois Jirásek: Staré pověsti české [1894],
Praha–Brno 2019, s. 33–34*

Slovníček

odporný = zde: ve sporu
meze = hranice pozemků
role = pole
mateř = matka
lid čeledí = členové rodu
povadit = přít se
trudit = mrzet

lech = vladyka
rození = rod
říza = šaty

Libuše a Přemysl

Jednoho času povadili se dva zemané o majetek, že si vjeli do vlasů, brady sobě škubali a do nosů si šňupky dávali. U veliké zlosti a s velkým křikem přiběhli do hradu Libušína do dvoru kněžnina, a křičíce každý, že on je práv, žádali kněžny, aby je rozsoudila.

Libuše právě hověla si na měkkých peřinách, jen na loket jsouc podepřena. Když vyslyšela žaloby s velkou vášní pronesené, dala spravedlivému za pravdu a vinného kárala.

Tu ten, uslyšev z něžných úst dívčích své pokárání, několikráte ježatou hlavou zatřásl a třikráte holí svou o zemi udeřiv, tato slova z úst vypustil: „O křivdo mužům nesnesitelná! Žena lstivě koná mužské soudy, ač na stolci sedíc, málo má rozumu, tím méně však, ležíc na peřinách. Neb každý to ví, že žena má dlouhé vlasy, ale krátký rozum. To mě trdí nemálo, že my bojovníci máme se řídit ženskými soudy a trpěti ženská práva. O, jak dobře to mají jiní lidé, kteréž soudí mužové!“

*August Sedláček: Historické pověsti lidu českého [1894],
Praha 1972, s. 24–25*

Text 3

Když se sešli leši i vladyky –
v Vyšehradě, [Libušině sídle,]
každý stoupil dle rození svého;
stoupí kněžna v bělestkvoucí říze,
stoupí na stůl otcův v slavném sněmě.

*Rukopis zelenohorský [1817/1818], in Dalibor Dobiáš (ed.):
Rukopisy královédvorský a zelenohorský, Brno 2010, s. 181*

Po staletí „žila“ Libuše ve vyprávěních o české minulosti a s výjimkou dynasticko-genealogických cyklů zastíňovala vždy svého manžela, kterého ona vyvolila za prvního českého knížete. Pověst o kněžně Libuši, dávné soudkyni Čechů, vykazuje sice některé rysy stále a neměnné,¹⁷⁵ mění se však charakteristika její vlády, výrazně se modifikuje její soud i celá funkce pověsti. Na začátku literární tradice je Libuše kouzelnicí a soudkyní svého lidu; své záhadné rysy – až na věštecký dar – ztrácí velmi rychle a záhy se mění v českou kněžnu, jejíž vládu lze chronologicky určit a která zaujímá své pevné místo v posloupnosti českých vládců mezi svým otcem Krokem a manželem Přemyslem.

František Graus: Kněžna Libuše – od postavy báje k národnímu symbolu, Československý časopis historický, roč. 17, 1969, č. 6, s. 817–844, zde s. 843–844

175 Neměnné rysy jsou: Libuše je dcerou Krokovou, má 2 sestry, je znalá budoucnosti, provdá se za Přemysla Oráče a „založí“ Prahu alespoň symbolicky.

①

Text 1 a **Text 2** reprezentují žánr pověsti. V následujících úlohách se budeme věnovat rysům tohoto žánru.

a) Pověst bývá tradičně řazena mezi žánry lidové slovesnosti. Tu *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* definuje jako „součást lidové duchovní kultury zahrnující projevy, které vznikají spontánně (většinou anonymně, bez písemné fixace) mezi venkovskými a částečně i městskými vrstvami a které jsou tradovány ústním podáním“. Které další žánry z nabídky rovněž náleží k lidové slovesnosti?

- anekdota
- novela
- píseň
- pohádka
- óda
- román
- říkadlo

b) Ačkoliv pověst i pohádka patří k žánrům lidové slovesnosti, nalezneme mezi oběma žánry značné rozdíly. Vysvětlete, proč **Text 1** není pohádkou. Zaměřte se na úsek (1), konkrétně na prostor, čas a postavy.

c) Literární věda pověsti dělí mimo jiné na historické, místní a démonické (démonologické). Vyhledejte ve *Slovníku literární teorie* (<http://www.ucl.cas.cz/edicee/prirucky/slovnikove/142-slovník-literární-teorie>; heslo „Pověst“, s. 287–288) definice těchto typů pověsti. Zařadte do těchto skupin následující příběhy ze *Starých pověstí českých*:

- O Libuši*
- Opatovický poklad*
- O Žižkovi*
- Bílá paní*
- Růžový palouček*

②

V této úloze se zaměříme na jazykovou a stylistickou stránku **Textu 1**.

a) Alois Jirásek v jazykovém plánu *Starých pověstí českých* čerpal inspiraci v soudobém básnictví. Zaměřte se na úsek (3) **Textu 1** a najděte v něm následující figury (jejich definice naleznete ve *Slovníku literární teorie* [<http://www.ucl.cas.cz/edicee/prirucky/slovnikove/142-slovník-literární-teorie>]):

- aliterace
- anafora
- antiteze
- epanastrofa (palilogie)

b) Jaká je funkce těchto figur v textu? Čeho se jejich užitím dociluje?

③

Text 1 i **Text 2** pocházejí ze sbírek pověstí, které vyšly v témže roce. Okolnost, že v roce 1894 vyšly rovnou dvě sbírky českých národních pověstí, nebyla náhodná.

a) Porovnejte, jak je v obou textech vylíčena postava kněžny Libuše (soustřeďte se na úsek (2) **Textu 1**). Určete, který z textů lépe vyjadřoval způsob, jakým byla tato postava vnímána v české společnosti na konci 19. století. Náповědou vám může být sousoší Libuše a Přemysla od Josefa Václava Myslbeka.

Zdroj: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0d/Premysl_and_Libuše_Vysehrad_Prague_CZ_815.jpg

b) Obě sbírky pověstí vyšly necelé desetiletí poté, kdy Tomáš Garrigue Masaryk se svými spolupracovníky napadl pravost *Rukopisu zelenohorského* (**Text 3**), který rovněž zpracovával motiv Libušina soudu. Určete, do které z obou sbírek pověstí pronikly motivy z tohoto falza. O jaké motivy se jedná?

c) Napadení pravosti *Rukopisu zelenohorského* (a *Rukopisu královédvorského*) roku 1886 silně poznamenalo českou společnost, jež významně pracovala s idealizovanou představou českého dávnověku, které oba rukopisné zlomky prostředkovaly. Vyhledejte kulturní díla, budovy či instituce, které se k této představě hlásily.

④

V této úloze se zaměříme na styl **Textu 1** a **Textu 4**.

a) Ve kterém z obou textů najdete:

- archaismy,
- hovorová slova,
- knižní výrazy,
- odbornou terminologii,
- poetismy,
- poznámkový aparát?

b) Na základě stylové analýzy určete, který z textů je textem uměleckým a který neuměleckým.

Řešení úkolů

(Symbol → označuje rozšiřující informace, jimiž může učitel doplnit výklad nebo na ně dále kreativně sám navazovat.)

1) Text 1 a Text 2 reprezentují žánr pověsti. V následujících úlohách se budeme věnovat rysem tohoto žánru.

a) Pověst bývá tradičně řazena mezi žánry lidové slovesnosti. Které další žánry z nabídky rovněž náleží k lidové slovesnosti?

anekdota – ano (→ jedná se o jeden z nejproduktivnějších žánrů lidové slovesnosti i v moderní době)

novela – ne (→ podle klasické typologie Johanna Wolfganga Goetha se jedná o text, jehož náplní je „neslýchaná událost“, a o jeden z typických žánrů literatury umělé/umělecké)

píseň – ano (→ kromě lidových písní ovšem existují – stejně jako v případě pohádek – též písně umělé; v současnosti ve veřejném prostoru díky populární hudbě umělé písně výrazně převládají; pro etablování žánru písně jako součásti moderní literatury bylo významné udělení Nobelovy ceny za literaturu Bobu Dylanovi v roce 2017)

pohádka – ano (→ ovšem existují též pohádky umělé, v české literatuře 20. století např. *Devatero pohádek* od Karla Čapka, *Povídání o pejskovi a kočičce* Josefa Čapka, *Edudant a Francimor* Karla Poláčka, *Kubula a Kuba Kubíkula* Vladislava Vančury, *Fimfárum* Jana Wericha a mnoho dalších)

óda – ne (→ jedná se o chvalozpěv na významnou osobnost, boha či abstraktní jev [Óda na radost], ze své podstaty se jedná o neanonymní text konkrétního autora, často psaný i s vidinou odměny ze strany oslavované osoby)

román – ne (→ podobně jako novela se jedná o jeden z typických žánrů umělé/umělecké literatury, rozvíjený v moderní podobě od poslední třetiny 18. století)

říkadlo – ano (→ za pozornost však stojí, že rovněž říkadla či dětská rozpočítávadla mohou být výsledkem práce konkrétního autora, z české literatury zmiňme Karla Aloise Vinařického, mj. autora říkadel jako *Tluče bubeníček*, z moderní doby pak mj. Františka Hrubína či Jiřího Žáčka)

→ Další typy a žánry lidové slovesnosti uvádí zmíněná *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* (<http://www.eu.avcr.cz/cs/vyzkum/strategie21/narodopisna-encyklopedie/>; heslo „Lidová slovesnost“, s. 488–490).

b) Ačkoliv pověst i pohádka patří k žánrům ústní lidové slovesnosti, nalezneme mezi oběma žánry značné rozdíly. Vysvětlíte, proč Text 1 není pohádkou. Zaměřte se na úsek (1), konkrétně na prostor, čas a postavy.

Typickým rysem **pohádky** je, že se odehrává na blíže neurčeném, vzdáleném místě (za devatero horami a devatero řekami), v blíže neurčeném čase (bylo nebylo; dávno pradávno). Jednající postavy buď nejsou charakterizovány jmény, ale charakteristickou vlastností (Dlouhý; Děd Vševed) či společenským postavením (kralevic, chudas), nebo pokud jsou tyto postavy pojmenovány, neodkazují jejich jména ke konkrétním historickým postavám. Oproti tomu **pověsti** se vztahují ke konkrétnímu místu (obci, přírodnímu útvaru, stavební památce...), historické postavě, (šlechtickému) rodu, dějinné události apod.

Jiráskovy *Staré pověsti české* se odehrávají „dávno“. V úryvku není čas vyprávění blíže konkretizován (pověst se děje „za onoho času“), v případě oddílů pověstí doby křesťanské jsou již příběhy datovány přesně. Celek knihy přitom dává dohromady chronologické vyprávění od příchodu praotce Čecha po popravu Juraje Jánošíka. Konkrétní je zde prostor – Vyšehrad. Uvedena zde jsou též jména Libuše a Kroka, ještě Františkem Palackým v polovině 19. století pokládaných (s jistými výhradami) za historické postavy.

c) Literární věda pověsti dělí mimo jiné na historické, místní a démonické (démonologické). Vyhledejte ve *Slovníku literární teorie* (<http://www.ucl.cas.cz/edicee/prirucky/slovníkove/142-slovník-literarni-teorie>; heslo „Pověst“, s. 287–288) definice těchto typů pověstí. Zařaďte do těchto skupin následující příběhy ze *Starých pověstí českých*:

O Libuši – pověst historická (→ na postavu Libuše jsou navázány též pověsti místní, spjaté s Vyšehradem, ale i řadou Libušiných studánek, jezírek a lázní nejen na území dnešní Prahy, ale celých Čech)

Opatovický poklad – pověst místní

O Žižkově – pověst historická (→ stejně jako v případě Libuše je i s Janem Žižkou spjata řada pověstí místních)

Bílá paní – pověst démonologická

Růžový palouček – pověst místní

→ Druhovému a žánrovému zařazení *Starých pověstí českých* se podrobněji věnuje příslušný *Seminář České knihovny* na stranách 7–8.

2) V této úloze se zaměříme na jazykovou a stylistickou stránku Textu 1.

a) Alois Jirásek v jazykovém plánu *Starých pověstí českých* čerpal inspiraci v soudobém básnictví. Zaměřte se na úsek (3) Textu 1 a najděte v něm následující figury (jejich definice naleznete ve *Slovníku literární teorie* [<http://www.ucl.cas.cz/edicee/prirucky/slovníkove/142-slovník-literarni-teorie/>]):

aliterace (opakování shodné hlásky či skupiny hlásek na začátku slov)

Nedořekla, a již tu starší, jak jím zalomcoval divoký hněv, udeřil vysokou holí třikrát do země a do temna zardělý, jiskře očima vykřikl, **zaklel a začal**, jako když náhlý lijavec spustí: Však což nevíme, kdo soudí, **že ženská! Ženská** dlouhých vlasů, ale krátkého rozumu.

anafora (opakování shodného slova či slovního celku na začátku následujících veršů, vět či větných celků)

Ať šije, **ať** přede, ale **ať** nesoudí.

Kde jinde v kterém plemeni, **kde jinde** vládne mužům žena? **Jen nám, jenom nám**, a proto jsme na posměch!

antiteze (seskupení protichůdných myšlenek s pomocí slov a vět s obdobnou gramatickou strukturou)

Ženská **douhých vlasů, ale krátkého rozumu.**

Příst umí, jehlou šít, na to je, **ale ne soudit.**

Ať šije, ať přede, ale ať nesoudí.

epanastrofa (opakování slova či slovního celku na konci a na začátku po sobě následujících veršů či vět)

Však což nevíme, kdo soudí, že **ženská! Ženská** dlouhých vlasů, ale krátkého rozumu.

b) *Jaká je funkce těchto figur v textu? Čeho se jejich užitím dociluje?*

Figury jsou zde použity v přímé řeči jedné z jednajících postav jako rétorické prostředky, s jejichž pomocí řečník zvyšuje účinek svého proslovu. Pomocí opakování slov a hlásek řeč graduje (stejnou funkci má v úryvku i vršení dějových sloves). Pomocí antiteze jsou pak do kontrastu stavěny myšlenky, které řečník zastává a podporuje, a ty, které odmítá a kritizuje. S těmito stylistickými prostředky se lze ve *Starých pověstech českých* setkat i v pásmu vypravěče, kde slouží v první řadě ozvláštňení uměleckého textu a jeho přiblížení básnickému jazyku.

→ Jazykem *Starých pověstí českých* se zabývá *Seminář České knihovny* na stranách 19–21.

3) Text 1 i Text 2 pocházejí ze sbírek pověstí, které vyšly v témže roce. Okolnost, že v roce 1894 vyšly rovnou dvě sbírky českých národních pověstí, nebyla náhodná.

a) Porovnejte, jak je v obou textech vylíčena postava kněžny Libuše (soustředěte se na úsek (2) Textu 1). Určete, který z textů lépe vyjadřoval způsob, jakým byla tato postava vnímána v české společnosti na konci 19. století. Náповědou vám může být sousoší Libuše a Přemysla od Josefa Václava Myslbeka.

Libuše je v **Textu 1** zobrazena jako panovnice. Odznakem panovnické moci je vyvýšený trůn, na němž sedí; je tak i opticky nadřazena vladykům a shromážděnému lidu. Během výjevu též vykonává soudní pravomoc. Soudní výrok vynáší též Libuše v **Textu 2**, schází zde však demonstrace panovnické důstojnosti. Naopak, Libuše si „hoví“ a leží velmi neformálně v peřinách. Přesně tak vyprávěl tento příběh na počátku 12. století kronikář Kosmas, ovšem česká společnost 19. století si z Libuše vytvořila mytickou „matku národa“. Typické pro umělecká ztvárnění této postavy se tak v této době stalo – slovy literárního historika Vladimíra Macury – „patetické, znehybnělé vidění české kněžny“, které je patrné jak na Myslbekově sousoší, tak i v Jirákových *Starých pověstech českých*.

b) *Obě sbírky pověstí vyšly necelé desetiletí poté, kdy Tomáš Garrigue Masaryk se svými spolupracovníky napadl pravost Rukopisu zelenohorského (Text 3), který rovněž zpracovával motiv Libušina soudu. Určete, do které z obou sbírek pověstí pronikly motivy z tohoto falza. O jaké motivy se jedná?*

Motivy z *Rukopisu zelenohorského* pronikly do Jirákových *Starých pověstí českých* (→ naopak August Sedláček vycházel z *Kosmovy Kroniky Čechů*).

Z uvedeného úryvku z *Rukopisu zelenohorského* se do *Starých pověstí českých* dostaly dva motivy: 1) Trůn, ze kterého Libuše vynáší rozsudek (→ a obecně i obraz důstojné Libuše, který se v české společnosti zformoval právě pod vlivem *Rukopisu zelenohorského*); 2) Vyšehrad jako sídlo panovnické moci (→ všechny starší kroniky, ale i dějepisné práce před *Rukopisem zelenohorským* kladly založení Vyšehradu až do doby vlády Přemysla Oráče).

c) *Napadení pravosti Rukopisu zelenohorského (a Rukopisu královédvorského) roku 1886 silně poznamenalo českou společnost, jež významně pracovala s idealizovanou představou českého dávnověku, které oba rukopisné zlomky prostředkovaly. Vyhledejte kulturní díla, budovy či instituce, které se k této představě hlásily.*

Těchto uměleckých děl by bylo značné množství, přičemž některá jsou rozestata po regionech (→ např. socha Záboje

na náměstí ve Dvoře Králové nad Labem či dioráma *Pobití Sasíků pod Hrubou skálou* od Mikoláše Alše v Muzeu Českého ráje v Turnově, obě díla se tematicky vztahují k *Rukopisu královédvorskému*). V Praze můžeme zmínit na prvním místě **Národní divadlo**, jehož výzdoba (zvláště cyklus lunet Vlast od Mikoláše Alše) odkazovala k idealizovanému slovanskému a českému dávnověku, jenž byl odvozen od popularity *Rukopisů*. Národní divadlo bylo otevřeno slavnostní operou Bedřicha Smetany *Libuše*, jejíž libreto na *Rukopisy* (včetně takřka doslovných citací) odkazuje. Druhou významnou budovou je pak **Národní muzeum**, v němž byly *Rukopisy* uloženy. Adoraci českého dávnověku pak výstižně dokládá **výzdoba mostu Palackého** od Josefa Václava Myslbeka, která se skládala ze sousoší Lumír a Píseň, Přemysl a Libuše, Záboj a Slavoj a Ctirad a Šárka (→ sochy byly po druhé světové válce přesunuty na Vyšehrad). → Kromě Libuše patřily k nejčastěji zobrazovaným hrdinům vystupujícím v *Rukopisech* pěvec Lumír, vnímaný jako patron českého básnictví (jeho jméno nesl vlivný literární časopis), a Jaroslav ze Šternberka. Tato postava byla obzvláště oblíbená na Moravě v souvislosti s kultem Svatého Hostýnu.

→ Historický kontext vzniku *Starých pověstí českých* a vybrané motivy pověsti *O Libuši* jsou komentovány v *Semináři České knihovny* na stranách 5–6 a 10–12.

4) V této úloze se zaměříme na styl Textu 1 a Textu 4.

a) *Ve kterém z obou textů najdete:*

archaismy – Text 1: archaismy v užším slova smyslu (archaismy lexikální): zardělý (zčervenalý), třísnit (špinit), plemeno (zde: rod)

→ V textu kromě toho nalezneme ještě značné množství archaismů v dalších jazykových rovinách, přičemž u některých z nich se nejedná o archaismy záměrné, ale o výsledek zastarávání textu. Jsou to zvláště archaismy morfologické (infinitivy zakončené na –ti: zhynouti, snášeti; přechodníky: jiskře) a archaismy syntaktické (inverze: do temna zardělý; vášnivě řeči slinou; ženská dlouhých vlasů).

hovorová slova – Text 1: ženská

knížní výrazy – Text 1: třísnit, zhynout

odbornou terminologii – Text 4:

Po staletí „žila“ Libuše ve vyprávěních o české minulosti a s výjimkou **dynasticko-genealogických cyklů** zastíňovala vždy svého manžela, kterého ona vyvolila za prvního českého knížete. Pověst o kněžně Libuši, dávné soudkyni Čechů, vykazuje sice některé **rysy** stálé a neměnné, mění se však **charakteristika** její vlády, výrazně se **modifikuje** její soud i celá **funkce** pověsti. Na začátku **literární tradice** je Libuše kouzelníci a soudkyní svého lidu; své záhadné rysy – až na věštecký dar – ztrácí velmi rychle a záhy se mění v českou kněžnu, jejíž vládu lze **chronologicky** určit a která zaujímá své pevné místo v **posloupnosti** českých vládců mezi svým otcem Krokem a manželem Přemyslem.

poetismy – Text 1: zardělý, lijavec, plemeno

poznámkový aparát – Text 4: ¹⁷⁵ – Neměnné rysy jsou:

Libuše je dcerou Krovovou, má 2 sestry, je znalá budoucnosti, provdává se za Přemysla Oráče a „založí“ Prahu alespoň symbolicky.

b) Na základě stylové analýzy určete, který z textů je textem uměleckým a který neuměleckým.

Uměleckým textem je **Text 1** (jak již víme, jedná se o pověst). Tomu odpovídá též užívání prostředků ze všech jazykových vrstev a jejich kombinování, užití přímé řeči, básnických figur a dalších prostředků jazykového ozvláštňení textu. **Text 4** je textem odborným, je psán odborným, stylově neutrálním a objektivním stylem (→ např. použití zvrtného pasiva, slovesa „lze“; absence autorské instance, která by vyjadřovala svoje mínění). K odbornému stylu patří též užívání termínů a poznámek pod čarou.

→ Styl *Starých pověstí českých* rozebírá *Seminář České knihnice* na stranách 19–21.

**Alois Jirásek:
Staré pověsti české
(1894)**

Ladislav Fůttera

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.
Praha 2020

Semináře České knihnice přináší komentáře k jednotlivým svazkům vydaným v *ČK*. Jsou určeny studentům vysokoškolských a středoškolských literárních seminářů, resp. jejich vyučujícím. Komentáře, jejichž rozsah je mezi 10 a 20 stranami, jsou založeny na rozboru konkrétních textů pocházejících obvykle z uceleného souboru (tj. jedné sbírky, jednoho dramatu apod.). Struktura *Seminářů* kopíruje strukturu ústní maturitní zkoušky z češtiny (literárněhistorický kontext díla, literární žánr, kompozice, témata, čas a prostor, vypravěč / básnický subjekt, jazyk, styl a básnické prostředky).

Semináře navazují na publikace *Rozumět literatuře, Česká literatura 1945–1970, Český Parnas* nebo *Slovník básnických knih* vzešlé z Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Chtějí poskytnout výchozí materiál k dalšímu zpracování (konkrétní vyučovací hodina, seminární práce apod.).

Semináře jsou posuzovány dvěma lektory (teoretikem a praktikem) a redakčně zpracovány.